170
L. II. 2

Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԷ
Մելքոնի Գասպարեան
ՓԱՆԵԱՆՑ·

БИБЛІОТЕКИ
Мелькона Каспаровича
ПАНІЕВА.

№ 1290

№ 1 Յունվարի 10 Երեքշաբթի — 1884 — Յունվարի 10 Երեքշաբթի № 1

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ „ՄՇԱԿ“

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ՆԵՐԿԱՅ **1884** ԹՒԻՆ,

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ, ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ.

ՊՐՕԳՐԱՄԱ.

I. ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏՆՏՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏՆՏՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսվայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլ:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր հակասութիւնները: — ՆԵՐՔԻՆ ՏՆՏՍՈՒԹԻՒՆ: Մի վէպ ուսանողական կեանքից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏՆՏՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Պարսկաստանից:—Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Բարեկենդան:

ՄԵՐ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—

Հայը անհրաժեշտ է համարում դպրոցներ ունենալ, բայց անհրաժեշտ չէ համարում լրագրութիւն ունենալ: Հայ հասարակութիւնը պահպանում է իր մանուկների համար դպրոցները ընդհանուր ոյժերով: Հայը նուիրատուութիւններ, կտակներ է անում դպրոցների համար, իսկ լրագրութիւնը, որ հասակ առածների համար դ պ ր ո ց է, հասարակութիւնը հարկաւոր չէ համարում պահպանել ընդհանուր ոյժերով, այլ թողնում է, որ լրագիրը պահպանի իր մասնաւոր միջոցներով մի մարդ, ինքն խմբագիրը: Եւ որովհետև խմբագիրը անընդհատ չէ կարող իր գրպանից փող ծախսել լրագիրը պահպանելու համար, որ իսկապէս պէտք է պահպանվէր հասարակութեան բաժանորդագրութեամբ,—այդ պատճառով հայ լրագիրները հետզհետէ, մին միւսի ետևից դադարում են, նորեր են ծնվում և նոյնպէս երկար ապրել չեն կարող:

Հայի բնաւորութեան մէջն է երբէք ոչինչ բանում իր սեփական ի ն ի ց ի ա տ ի վ չունենալ, բայց երբ որ մէկը մի բան է անում, անմիջապէս բոլորն էլ սկսում են նրան նմանվել, նոյնն անել, ինչ որ առաջինը նա է արել:

Մէկը շինում է մի մասնաւոր թատրոն,—անմիջապէս գտնվում են մի երկուսը, որոնք նոյն քաղաքում մասնաւոր թատրոններ են շինում: Մէկը հիմնում է մի մասնաւոր հիւանդանոց,—անմիջապէս նոյն թաղում, նոյն փողոցի վրա, հարևան տան մէջ մի ուրիշը հիմնում է մի այլ հիւանդանոց, առաջինների հետ մրցելու համար. բայց այսպիսով առաջինն էլ երկրորդն էլ փչացնում են և վերջը կը փակվեն: Մէկը հիմնում է մի ամենօրեայ թերթ,—անմիջապէս մի երկու, երեք ուրիշ մարդիկ հիմնում են ամենօրեայ թերթեր: Եւ որովհետև առաջին թերթն էլ այնքան բաժանորդներ չունէր, որ կարողանար պահպանվել առանց խմբագրի անձնական միջոցների, երկրորդ և երրորդ թերթեր աւելի էլ պակաս բաժանորդ կունենան, զուցէ խլելով առաջինից էլ մի քանի տասնեակ բաժանորդներ,—վերջ ի վերջոյ բոլորն էլ կը փչանան և զուցէ բոլորն կը դադարեն գոյութիւն ունենալուց:

Հայը անդադար ասում է, որ հասարակութեան համար դպրոցներ են հարկաւոր, քանի որ հասարակութիւնը, նրա կարծիքով, պէտք ունի հասարակական գործիչների. ուրեմն դպրոցները հարկաւոր են նրա համար, որ ամեն ճիւղի հասարակական գործիչների թիւը բազմանայ: Բայց հէնց որ յայտնվում են նրա ցանկացած հասարակական գործիչները, հայը անմիջապէս սկսում է խեղդել, հալածել այդ իր հասարակական գործիչներին: Մանաւանդ երբ հասարակական գործիչը որ և է նեղ դրութեան մէջ է, հայերը աշխատում են այդ իրանց գործիչին կատարելապէս ոչնչացնել, սկսում են ամենաանգթաբար հարստահարել, կողոպտել նրան նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ նա հազիւ կարող է շունչ քաշել: Ուրեմն էլ ի՞նչ են հարկաւոր դպրոցները հայոց հասարակութեանը, երբ այդ դպրոցներից դուրս եկած գործիչներին ինքն հասարակութիւնը հալածում է:

Հայը անդադար կրկնում է. „մեզ հարկաւոր է մայրենի լեզուով մամուլ“: Բայց տասն և երկու տարի գոյութիւն ունեցող հայ թերթը Թիֆլիսի պէս քաղաքում, ուր տեղ 40,000 հայ կայ, ունի ընդամենը 250, կամ շատ-շատ 300 բաժանորդ, իսկ առհասարակ նոյն թերթը ամբողջ հայոց հասարակութեան միջից մօտ 1,200, կամ շատ շատ 1,300 գրվողներ ունի, որոնցից երկու կամ երեք հարիւրը իւրաքանչիւր տարի պարտ են մնում խմբագրութեանը:

Բայց ամենօրեայ թերթը պահպանելու համար հարկաւոր է գոնէ 1,200 վճարող, ճիշտ վճարող բաժանորդներ:

Եւ ահա թերթի գոյութեան դիցուք տասն և երրորդ տարվայ ընթացքում երեւան են գալիս մի կամ երկու հայոց այլ ամենօրեայ թերթեր, որոնք իրանք էլ այնքան բաժանորդներ չեն կարող ճարել, որ գոնէ մ ի տ ա ր ի էլ, որպէս ամենօրեայ թերթ գոյութիւն ունենան, բայց ուրախ են, որ մի քիչ էլ հին ամենօրեայ թերթին են փչացնում,—և վերջ ի վերջոյ զուցէ բոլորն էլ կը դադարեն գոյութիւն ունենալուց և այդպիսով հայոց հասարակութիւնը կը մնայ առանց լրագրութեան:

Ահա մեր հասարակութեան մէջ թագաւորող հակասութիւնները: Եւ այդ հակասութիւնների մէջ հայ հասարակութիւնը պահանջում է, որ դուրս գան, յայտնվեն գործիչներ, որ այդ գործիչները գործեն, երբ ամեն մէկը չէ հասկանում միւսի ասածն ու արածը, երբ իւրաքանչիւրը ինքն իրան է հասկանում, երբ ամեն մէկը միւսին է փչացնում, երբ հասարակութիւնը ինքն իր սեփական գործիչներին է հալածում ու խեղդում, երբ գործիչները փոխադարձապէս միմեանց միս են ուտում, երբ հասարակութիւնը իր սեփական ձեռքերով իր մէջ եղած օգտաւէտ հասարակական հիմնարկութիւններն է քանդում:

Ահա ինչ դեղեցիկ և հրապուրիչ հանգամանքների մէջ „Մշակը“ սկսում է իր գոյութեան տասն և երրորդ շրջանը:

Եւրօպական երկիրներին յատուկ է միշտ և միշտ առաջ գնալ, առաջադիմել: Ասիական երկիրներին ու հասարակութիւններին, ընդհակառակն, յատուկ է փոխանակ առաջ գնալու, հետզհետէ յետադիմել:

Շնորհաւոր նոր տարի, ընթերցող, շնորհաւոր յետադիմութիւն:

Գ. Ա.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

I

Ձմեռ էր: Արդանուջ գիւղաքաղաքի սակաւաթիւ և նեղ փողոցները թաւ ձիւնով և բարակ սառոյցով ծածկված էին: Մի բարակ ձիւնախառն բուք ղարնում էր անցաւորների ցրտից այլափոխած երեսներին և ծեփում փայտաշէն հին տըների մանր, վանդակապատ պատուհանները, որոնք ապակուց զուրկ և թղթապատ՝ շատ անգամ անկարող էին լինում մերթ ընդ մերթ սաստկացող խստաշունչ բուքի առջև դիմանալ: Երբեմն էլ անկանոն կերպով չնչող հողմերն ահագին սաւլմամբ թափանցում էին փողոցների և տանեաց վրա բարդվող ձեան կոյտերի մէջ և անհաստատ, բարակ ձիւնը վեր ու վար ոլորելով ցիրուցան սփռում էին տների, փողոցների և անցորդների վրա:

Ձը նայելով եղանակի այդ անհարթութեան՝ գիւղաքաղաքի բնակիչները մեծ ոգևորութեամբ անցուցարձ էին անում փողոցներում: Ուրախութիւն արտայայտող բացագանչութիւններ արագ արագ բաց էին թողնվում օդի մէջ և անյայտանում մըթնոլորտի ձիւնակալած խաւերի մէջ: Մեծ փողոցի ծայրը՝ մի փոքր հրապարակի վրա դաւուլ զուռնան իր չուրջն էր հաւաքել մի խումբ երեխաներ, պատանիներ և երիտասարդներ: Զուռնաչին բոլոր ոյժով ածում էր իր փողը. նրա քով կեցել էր դաւուլը, որի ծանր և միաձև զուռնը ներդաշնակում էր փողի ոլորուն և երկայնաւե սուլման հետ: Դաւուլ զուռնայի շրջապատող ուրախ խումբը՝ երբեմն ամենքի մասնակցութեամբ բոլորաձև շըրջան կազմելով և երբեմն էլ լաւ խաղացողների ոտնչվելուն փոքրիկ կիսաբոլոր ձևացնելով, աշխոյժ պար էր խաղում: Երաժշտութեան եղանակի համաձայն պարողները՝ իրանց պարագլխի գործնական ցուցմանց հետևելով, երբեմն իրենց ձեռները, որոնց իրար կցումը շղթայացուցած էր ամբողջ խումբին, վեր բարձրացնելով՝ ոտքերին համաչափ և ծանրապատոյ ընթացք էին տալիս և մարմիններին ուղիղ և գեղաթեք դիրք,—երբեմն էլ մինչև ծնկներն վար իջեցնելով իրար մօտենում և մարմիններն կորացնում էին: Ահա այդ էր պարի ամենապաք միջոցը: Գլուխները դէպի գետին խոնարհեցուցած, կողմնակի հայեցուածով դէպի պարագլխի արագ-արագ չարժումները, ծռված ծունկերը աջ ու ձախ չարժելով և ոտքերը ուժով և առանձին չարժումներով զարնելով գետնին, պարողները արագութեամբ, ետ ու ու առաջ, կաքաւում էին իրենց ձևացուցած կիսաբոլորի շուրջը... Հրապարակի բոլորտիքը տների պատուհանները և դուները ծածկված էին ջահիլ հարսներով և աղջիկներով, որոնց ամեն մին իր սրտի մօտիկ առարկան էր դիտում պարողների մէջ: Երջանիկ էր համարում նա ինքն իրան, եթէ իր սիրելին պարի մէջ ճարտար էր հանդիսանում.... Երբ պարողները հանգստութեան պէտք զգալով մի առ ժամանակ հեռանում էին շրջանակից իրենց տեղն ուրիշներին թողնելով, իսկոյն մօտենում էր ընկերներից մինը «գինու պակը» ձեռքում: «Ա՛ռ, Կարօ ջան, Պօտօ ջան, Ակօ ջան, Գիրգոր ջան, Աքիլ ջան և այլն. տօ խմեցէք աղբէր, խմեցէք օր է ձեր էմէկը շատ է, ես ձեր հոգուն մեռնիմ. էս բարեկենդանքը բարէ մէ լաւ քէֆով անցընենք»: Ինչ հարկ ասել, որ առաջարկութիւնը անկատար չէր մնում: Մի ժամ, երկու ժամ շարունակ տևում է պարը, ի նկատի ունենալով մասնակցողների թիւն ու եռանդը: Պարը վերջանալուց յետոյ դաւուլչին ներկայացնում է իր թմբուկը հանդիսատեսների առաջ և ամեն ոք նետում է թմբուկի վրա իր նուէրը:

Երբ փողոցի մի ծայրում, հրապարակի վրա այդ ցուարճութիւնն էր կատարվում, երիտասարդների մի ուրիշ խումբ էլ ամենայն կարևոր պաշարեղէններով գնում էին «քէյֆի»:

«Տօ, Վարդան, ի՞նչ է ձեռքինդ, էդ ծըղնիս տանելի, գոչում է մի տաքարիւն պատանի մի երիտասարդի ետևից, որ գինով լի կուժը ձեռքում բռնած, վազելով անցնում էր փողոցով:

—Գինի է, գինի, ծ ա կ ի դ ր ա ն ն իմ տանելի:

—Տօ, վով կայ էնդի:

—Բո՛ւ, էնդամ կան օր է, ես իմ, մեր Սահակն է, մերոնց Ակօն է, Զալըզնից Կարօն է, ձեր Գիրքորն է, իմ Պօտօ փեսէն է, լիքն են...

—Տօ, մէ կէցի հէլէ, ասա տեմնեմ թէ ինչ էք տարած, ինչ ունիք հետերնիդ, ինչ ունիք:

—Խէվ չէ՞ ես մանչը: Տօ հիչ բարեկենդնի օրով կու հարցըվի թէ ինչ ունիք: Եւ երիտասարդը սահելով անցաւ դէպի «ծակի դուռը» Արդանուջի արևմտեան կողմի քարաժայռի մօտ, շրջապատ պարսպից ծակվելով մի անցք էր բացված, ուսկից անցուդարձ էին անում գիւղաքաղաքի այդ կողմի բնակիչները. ահա այդ անցքի անունն է «ծ ա կ ի դ ո ւ ռ», այդ անուամբ էլ կոչվում է

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՎԷՊ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

«Արտաւազդ և Մարգարէտ» վերնագիրն է մի վէպի, որը իբրև առաջին փորձ, մի երիտասարդ հեղինակի համար կատարեալ բաւական է նրա մի քանի գրական ընդունակութիւնները ապացուցանելու: Թեթև գրչով գրած, գրքոյկը կրում է մի պարզ և ամեն գրական մեծ յաւակնութիւնից զուրկ բնաւորութիւն. ուզեցել է հեղինակը իր համեստութիւնը նոյն իսկ իր անունով իմացնել թէ չէ, բայց չենք ցանկանում ծածկել, որ մենք կը հաւատայինք գրողին աւելի յաջողութիւն կեղծ անուններ որոնելու մէջ, քան այն, որ նա արել է իր համար: Կըռօ—այս է հեղինակի կեղծ անունը: Մեր Կըռօն, ուրեմն ունի այն բանը, որին անգլիացիք անուանում են humour, որով «Մշակի» ընթերցողները արդէն ճանաչում կը լինեն հեղինակին սրա մի ժամանակ կանոնաւոր կերպով դուրս եկող ֆիլիէտօններից: Նոյն հիւմօրը անխախտ պահպանված է և նրա այս վէպի մէջ: Կըռօի պատմութեան եթէ չասենք ամեն մի տողից, գէթ ամեն մի տեսարանից, որ նա ներկայացնում է մեզ, ցայտում է հումօրիստի չարախնդաց հեգնութիւնը, որ նամանաւանդ դուրեկան է թւում ընթերցողին որ սա, գրողի հետ միասին ծաղրելով ու խնդալով, իրան ապահով է զգում նոյն կծու հարուածների վտանգին ենթարկվելուց:

Եւ այսպէս, Կըռօի վէպի ամենատրոշիչ գիծն է՝ նրա անսպասելի հիւմօրը և, որպէս յաճախ այդպիսի բնաւորութիւն ունեցող հեղինակներին պատահում է, այդ ոչ այնքան անձնաւորութիւններն են, որոնց ակամայ շարժմունքները ծիծաղելի գիրքեր են ստեղծում, որքան նոյն իսկ հեղինակի անզսպելի ձգտումն է, որ ստիպում է նրան իր հիւմօրը, խնդալու այդ ցանկութիւնը արտայայտել մի որ և իցէ կերպով: Ուզում եմ ասել, որ Կըռօն ոչ միայն իր գրքով ուրիշներին ծիծաղցնում է, այլ որ նա ինքը, Կըռօն, սիրում է ծիծաղել: Ընդհանուր առմամբ նախանձելի յատկութիւն և ներելի, եթէ մինչև անգամ հեղինակի այդ հաճոյքին զոհ գնար մի Մելիք-Մելիտոսեանց իր բոլոր գրական գիտութիւններով հանդերձ, այն պայմանով սակայն, որ այդպիսի հանաքներ մի րօմանի սահմանից դուրս չը գային ամեն բան ծաղրելու պատրաստ թեթևսօլիկ խելօքներին խրախուսելու համար:

Այդ նախազգուշութիւնից յետոյ, համարձակ կարող ենք ամեն մարդու խորհուրդ տալ ծանօթանալ մեր հեղինակի և երևելի գանկաբանի և Արտաւազդի սիրահարական արկածների հետ: Գիտեմ, որ ընթերցողներից շատերը պիտի գանգատվեն հաւկիթներից, որոնց հոտով բռնված է ամբողջ վէպը, բայց մի քիչ աղատ օդ և բոլորը կանցնի:

Ի հարկէ, Կըռօի վէպը զերծ չէ խորթութիւններից: Մի՞թէ Կըռօն կուզէ մեզ ճշմարիտ համոզել, որ սիրով վառված Մարգարէտը այնքան համբերութիւն կունենար ամիսներով միութեան մէջ մնալ իր սիրոյ հատորի վրա և որ նա այնքան համակցութիւն չէր ունենայ իր հոգու անհանգստութիւնը վաղօրօք իր մօրը, տիկին Հօֆմանին նամակով իմացնել և կամ աւելի լաւ, ուղղակի իրան, Արտաւազդին գրել կամ հեռագրել: Եւ կամ, թէ Աստուած կը սիրէք, մտքերի ինչ ընկերութիւն կարող է լինել մի կողմից սիրոյ և միւս կողմից Ցաճկա-Հայաստանում մտցվելիք բարենորոգումների և երրորդ կողմից Մօսկվայի հրաչէջ զինուորների գունտի մէջ. Վիեննայի մի հայ չքաւոր ուսանողի կերածի և... ինչ (կը կարծէք...) Աբրահամ Այվազեանի հեյվաների մէջ !! «Եւ դեռ շատ այսպիսի բաներէ»...

Բայց այդ բոլոր թերութիւնները առատօրէն ծածկվում են ոչ աննշան առաւելութիւններով: Կըռօն մեզ թւում է մի շատ լաւ դիտող և լաւ հոգեբան: Կարդացէք Արտաւազդի ճանապարհորդութիւնը Վիեննայից դէպի Վիւրցբուրգ, ճանապարհորդութիւն, որը տևում է ընդամենը տասներկու ժամ երկաթուղով, բայց որի նկարագրութիւնով Կըռօն մի տասնեակ երես կարողանում է ընթերցողին աննշմարելի կերպով զբաղել, ցոյց տալով մեզ մի մարդու վիճակը, որը, սիրոյ յոյսերի մէջ խաբված, վազում է բաղդը չուռ տալու համար: Եւ նա, որի համար երկաթուղին բաւականին արագ չէր վազում, քաղաքին մօտեցած, ցանկանում է, որ ճանապարհը երկարէր: Իսկ չէ՞, որ այդ լաւ դիտած բան է:

Մենք վերջացրած կը լինենք այս փոքրիկ նկատողութիւնը, եթէ աւելացնելու լինենք մեր բոլոր ասածների վրա, որ վէպը լիքն է տիպարներով, ամեն մէկը թէ իր համար առած և թէ պատմութեան կապակցութեան մէջ հետաքրքրելի և զբաղեցնող և որ, մի խօսքով, նրա հեղինակը արժանի է ամեն խրախուսանքների:

Ս. Գրանակեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Յունվարից սկսեց հրատարակվել Թիֆլիսում «Новое Обозрѣніе» ռուսաց ամենօրեայ լրագիրը, պ. Ստեփանովի խմբագրութեամբ:

—

Ստացանք շնորհակալութեամբ պ. Կօնդրատէնկօից նրա կազմած «Кавказскій календарь» ներկայ 1884 թւի համար:

—

Եղանակը Թիֆլիսում ձմեռային է և ինչպէս երևում է շատ ձիւն եկաւ Կովկասեան սարերում, այնպէս որ մի քանի օր փօստը չէր գալիս Ռուսաստանից:

—

«Новое Обозрѣніе» լրագրում կարդում ենք հետևեալը: «Ներկայ յունվար ամսի վերջը Ս. Պետերբուրգում լինելու է ռուսաց կալուածական բանկերի ներկայացուցիչների ժողով, որին հրաւիրված են ի միջի այլոց և կովկասեան կալուածական բանկերի ներկայացուցիչները, այն է Թիֆլիսի կալուածական բանկի կառավարիչ իշխ. Ի. Ջավչավաձէ, Քութայիսին Ն. Գօգօբէրիձէ և Թիֆլիսի քաղաքային կրեդիտական ընկերութեան կառավարիչ իշխ. Ն. Ամատունի:»

—

Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ դեկտեմբերի 29-ին, զինուորական ակադեմիայի պրօֆեսօր Լէերի պրօֆեսօրական գործունէութեան 25 ամեայ յօբելեանի առթիւ, նրա աշակերտները և ընկերները ճաշ տւին նրան, ուր ներկայ էին՝ Մեծ Իշխան Նիկօլայ Նիկօլաեվիչ կրտսերը, շտաբի, ակադեմիայի և փօստի գլխաւորները, և Պետերբուրգում գտնվող գեներալնի շտաբի բոլոր օֆիցէրները: Գեներալ Օբրուչեվ և ընդպետ Սուխօտին ճառեր արտասանեցին ի պատիւ յօբելեարի:

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ աչքի առաջ ունենալով հրէաների համար 1882 թվին հրատարակված ժամանակաւոր կանոնների գործադրութեան անյարմարութիւնը, որով արգելվում էր հրէաներին բնակութիւն հաստատել քաղաքներից դուրս, սեփականութիւն ձեռք բերել և կապալով վերցնել անշարժ կայքեր հաստատաբնակ տեղերում, սենատը վճռեց՝ միջնորդել այդ կանոնների վերացնելու մասին, չը սպասելով հրէաներին վերաբերեալ օրէնքների ընդհանուր վերաքննութեանը:

—

Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ դեկտեմբերի 31-ին Նոցա Կայսերական Մեծութիւնները Իրանց Օգոստափառ Զաւակների հետ միասին բարեհաճեցին Գատչինօից տեղափոխվել Պետերբուրգ բնակութեան համար:

—

Պետերբուրգից լրագիրներին հաղորդում են, որ լուր է տարածված, թէ գործարանական և արհեստից արդիւնաբերութեան նոր կանոնագրութեան ներկայումս մշակվող նախագծի գլխաւոր հիմունքներն են՝ վերացնել համքարային կազմակերպութիւնը և հիմնել արդիւնաբերական ընկերութիւններ և արտէլներ: Նոր օրէնսդրութիւնը մտադիր են մտցնել ամբողջ կայսրութեան մէջ, ի միջի այլոց պրիբալտեան և պրիվիսլեան երկրների մէջ:

—

Լրագիրների մէջ կարդում ենք, որ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչ հաստատված է Պետական խորհրդի նախագահի կոչումի մէջ 1884 թւի համար ևս:

—

Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնը յունվարի 2-ին հեռագրում է, որ Նոցա Կայսերական Մեծութիւնները յունվարի 1-ին Ձմերային պալատում շնորհաւորութիւններ էին ընդունում այն անձինքներից, որոնք մուտք ունեն պալատում և պետութիւնների ներկայացուցիչներից:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրներում կարդում ենք, որ Մեծ Իշխան Պավէլ Ալէքսանդրովիչ, ուշադրութիւն դարձնելով պալէստինեան ուղղափառ ընկերութեան կարիքների վրա, յանձն է առնում մօտ 15,000 րուբլ ծախսը՝ սուրբ երկրի մասին յայտնի ճանապարհորդ Բարսկու հեղինակութիւնները հրատարակելու համար:

—

Հիւսիսային գործակալութիւնը յունվարի 2-ին Պետերբուրգից հաղորդում է հետևեալը: 1884 թւի պետական հաշւից երևում է, որ պետական եկամուտների գումարը կազմում է 792,264,073 րուբլ. ծախսը—801,997,412 րուբլ. պակասորդը 9,733,339 րուբլ է, որը ծածկելու համար մտադիր են դրոշմաթերթային (гербовой) հարկ մտցնել լեհական թագաւորութեան մէջ և պրօցէնտային հարկ առնել աւելի նշանաւոր առևտրական և արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններից: Ֆինանսների մինիստրը պետական եկամուտների պակասելը նրանով է բացատրում, որ հացի գինը ընկած էր Ամերիկայի մրցման պատճառով: Հացի գնի ընկնելու պատճառով զգալի էր փողի մեծ պակասութիւն երկրագործների և հաց արդիւնաբերողների մէջ. պակասեց առևտուրը մանուֆակտուրային ձեռակերտների, որոնք չափից դուրս շատ էին պատրաստված: Ֆինանսական դրութիւնը բարւոքելու համար, մինիստրը մտադիր է խնայողութիւն անել, բարւոքել հարկահանութեան սիստէման՝ յարմարվելով հարկ վճարողների միջոցներին, հովանաւորել հայրենի արդիւնաբերութեան բոլոր ճիւղերին, որոնք պաշտպանութեան կարօտ են, զարգացնել հաստատուն և դիւրամատչելի կրէդիտ ամեն դասակարգերի համար և բարւոքել հաստատուն դրամական սիստէմա և մուրհակային կուրս, առանց վնասելու արդիւնաբերութեանը և առևտրին և առանց դժուարացնելու դրամական շրջաբերութիւնը: Ֆինանսների մինիստրի բացատրութիւնը համակրութեամբ է ընդունված բանկիրների շրջանում:

—

Խարկովից լրագիրներին հաղորդում են, որ Բախմուտեան գաւառում սկսված մանիկային հանքերի ակցիօներական ձեռնարկութիւնը, որ կազմում էր ինժեներ Մինէնկօվ, քանդվեցաւ անշահաւէտութեան պատճառով:

—

Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնը հաղորդում է Ձմերային պալատում յունվարի 1-ին եղած Բարձրագոյն ընդունելութեան մանրամասնութիւնները: Ընդունելութիւնը կայացաւ $11^{1}/_{2}$ ժամին: Թագաւորը ընդհանուր գեներալական համազգեստով և Անդրէևեան շղթայով գնում էր Թագուհու հետ միասին, որը հագած ունէր կապոյտ զգեստ և ծիրանի, զարդարված սպիտակ աքիսներով: Նոցա Մեծութիւններին հետևում էին՝ Թագաժառանգը ատաման համազգեստով, Մեծ իշխաններ Գէօրգի Ալէքսանդրովիչ ամուսնու հետ միասին և Կայսերական ընտանիքի ուրիշ անդամները, որոնցից Օգոստափառ ֆէլդմարշալները գէօրգեան ժապաւէն ունէին: Կօնցէրտային դահլիճում տեղաւորվեցան պետական խորհրդի անդամները և պալատական ասպետները, Նիկօլաևեան դահլիճում—զինուորական ատեճանաւորները: Պետրոսեան դահլիճում Նոցա Կայսերական Մեծութիւնները բարեհաճեցին շնորհաւորութիւններ ընդունել դիպլօմատիական կօրպուսից, որի ժամանակ օտար պետութիւնների ներկայացուցիչներից համարեա իւրաքանչիւրի հետ Թագաւորը բարեհաճեց խօսել:

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ ներքին գործերի մինիստրի հրամանով արգելված է «Петербургскій Листокъ» և «Суфлеръ» լրագիրների հատով ծախելը:

նաև մերձակայ բլուրը, որտեղ գնում էին, առհասարակ, երիտասարդները քէյֆ անելու, պարըսպից դուրս: Բայց մտնենք դարձեալ գիւղի մէջ: Ժամանակը արդէն կէսօրի մօտ է: Արաւօտեան ձիւնախառն բուքը դադարած էր. մինչև իսկ թանձր ամպերի միջից փայլուն արևի տկար լոյսն էլ էր թափանցում: «Կարօ, դավուլ զուռնէն որդի է չալվելի» հարցնում է տաք տաք մի տղա որ անդադար վազելուց և խաղալուց ամբողջ մարմնով, այդ ցուրտ օրին, քրտինքի մէջ էր թաթախուած և հալիւ էր շունչ քաշում:

—«Ահա, էգտի խուլ Պօղոյենց տունն է եղի, ես էլ էնդի իմ երթլի, հայդէ վազենք»: Եւ երկու տղայք վազելով մտան խուլ Պօղոյենց տունը:

Այստեղ հանդէսը բոլորովին այլ կերպարանք ունէր: Այստեղ միայն երիտասարդները չէին փողի ու թմբկի եղանակներին գործնական ընթացք տուող: Այստեղ, տան մէջ, մեծ մասամբ վերցվում է սեռերի պանդխտային տարբերութիւնը: Ընդարձակ պարի շրջանը զանազան սեռի, հասակի և աստիճանի շատ անձերից էր կազմված: Այդտեղ են «կօչաման մանչու տէր էրիկ մարդը», կարգած կամ նշանվելու աղջկայ տէր կնիկը», այդտեղ են «նոր աշխարհը մտած փեսէն ու հարսը», այդտեղ են «համած, կատարած մանչն ու աղջիկը», և այդտեղ են մինչև «մէ լօխմա երեխէքը»: Շատ անգամ այդ խառն պարախումբը հպատակվում է մի «ջահիլ հարսի» կամ մի «թաժա դէլիկանլըյի» առաջնորդութեան: Ընդհանրապէս այրերն այնչափ չեն վնասում, սակայն տարիքոտ կանայք առհասարակ շատ նախանձախնդիր են այդպիսի հանդամանքներում և չեն կարող հանդուրժել, որ «ջահիլ աղջիկը կամ հարսը, կամ էէնի նեժա դէլիկանլիտանը (նորահաս պատանիներ)» նոցա «պ ա ր բ ա շ ի» (պարագլուխ) դառնան: Երկու ևբեխայքը նեյս մտնելուն պէս, իսկոյն վազեցին մտան պարի շրջանի մէջ, որ արդէն բոլորած, սկսել էր պարել: Ընդհանուր և աղմկալից պարի ժամանակ յանկարծ մի բարձր և հրամայողական ձայն է լսվում: Դա «պարբաշի-խանումի» ձայնն է: «Ակօ ափարին, Ակօ ափարին ներս առէք»: Եւ ահա քանի ձեռք միասին թափվեցան Ակօ ափար առած մի ծերունու վրա որ իր չափահաս որդուց, կնոջ կամ հարսների հետ կամ մի ուրիշ պատճառաւ չէր ուզում պարել: Բայց պարբաշիի հրամանն անդառնալի էր և Ակօ-Ափարը կամայ ակամայ մտաւ շրջանում: Պարը շարունակվում է: «Տօ, կարօ, զոնքչիդ լէրխս ա զոնքչիդ, տես էնդի, կնցիլ մաթ, մաթ քեղի է աչէլի բէւթին» պոռաց պարեկիցներից մէն մի երիտասարդի: Երիտասարդը չէ համարձակվում իր զոնքչին նեղացնել: Բայց պարագլուխը «զօռով» քաշում, բերում է և հակառակի պէս իր նոր փեսայի թեն է ուզում բռնել տալ «ջահիլ զոնքչին»: «Քա, վայ աման, ամօթ է. թող, թող արևուդ խնդամ, Բրիսիմ ջան, հոգիդ կու սիրես մի գլխի լնձի» գոչում է խեղճ կինը:—«Քա ինչ իս ի ամչնալի. դորթ է, վարդապետները ասել են թէ նշանած փեսին տեհնելը մեղք է համա, էդ խօ բարկենդնի օրվայ համար չէ, ասում է մի երիտասարդ: «Դէ, հա, նազ մի անի, կրկնում է պարագլուխը, իշթէ, ես գլուխս փեսիդ ձեռքը բռնելու համար հոգի իս տալի ու մէկ էլ էստի մեզի, «չ ե մ ո ւ զ ի, ջ է բ ս գ ց է» իս ծախելի»:

—«Արի, արի, զարար չունի, էգզամ թէլաչ մի անի, աւելացնում է մի ուրիշ երիտասարդ, ինչ իս վախենալի թէ մեղք կօնիմ. իշթէ առաջնիս մեծ պահք է: Ապաշխարանքի օրերը գալիս է, կօրթաս խոստովանք կու եղնիս, խոստովանքումդ կօսիս պրծաւ գնաց»: Պարողները մի ընդհանուր ծիծաղով ընդունեցան երիտասարդի սրախօսութիւնը և մեր պարկեշտ տիկինն էլ ստիպուեցաւ նշանած փեսայի ձեռքը բռնել ու պար խաղալ «մէ նէղըմ չենկքի առաջը:»

Ընդհանուր պարից յետոյ սկսան պարել առանձին, առանձին, «վ ա լ ո տ, վ ա ր դ ե ր ո տ հ ա ր ս ները, նշանվելու աղջիկներն ու մանըր աղջիկները»: Աւելորդ է ասելը, թէ ներկայ երիտասարդներն ու պատանիներն մեծ ուշադրութեամբ էին դիտում այդ պարերը և մանաւանդ պարողներին... բայց մարդոց և կանանց պարելու ժամանակ գինին ու օղին էլ հանգիստ չէին թողնվում: Սեղանի վրա շարված էր հաւի միս խաշած, երշիկ, ապուխտ, պանիր և նորանց փայլ էր տալիս «զ է ն ջ ի ր լ ի բ ա խ ի ն» ու «մ ե ռ ո ն ի պ է ս ք ա ղ ց ր գ ի ն ի ն»: Տանուտէրը անընդհատ ստիպում էր ուտել և խմել:

Երբ տների մէջ այս ուրախութիւններն էին կատարվում, մի խումբ լաւ ձիավարողներ էլ պարըսպից դուրս, «օղուն բազարի» կոչած տեղին ջիրիտ էին խաղում:

Դավուլ, զուռնան, համասեռ պարերն և ջիրիտը շարունակվեցան մինչև երեկոյ: Ձմերային արդէն կարճ օրը շատ շուտով, ա ն զ գ ա լ ի կ ե ր պ ո վ տեղի տուեց խաւարին: Արևը քաշուել էր դէպի իր մայրը և իր վերջին անզօր ճառագայթները ցոլում էին միայն սարերի բարձր գագաթների և տխուր թուխպերի վրա:

(Կը շարունակվի)

Հեռագիրը հաղորդում է Պետերբուրգից, որ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ վտանգաւոր կերպով հիւանդացել է տիֆով և թոքերի բորբոքումով: Դրան բժշկում է դօկտոր Բօտկին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Բուշիր, դեկտեմբերի 20-ին

Պարսկահպատակ հայերը համեմատաբար աւելի սակաւաթիւ և յետադէմ լինելով տաճկահպատակ և ռուսահպատակ հայերից, այս պատճառով էլ մեր պարբերական թերթերում շատ քիչ թղթակցութիւններ են լինում Պարսկաստանից: Քանի որ Ռուսաստանի և Տաճկաստանի հայերը ունեն իրանց համար մամուլ, քանի որ թէ Ռուսաստանում և թէ Տաճկաստանում շատ տարիներից 'ի վեր հրատարակւում են հայերէն զանազան լրագիրներ, շաբաթաթերթեր, ամսագիրներ և պարբերական թերթեր, այսօր պարսկահայերը միանգամայն զուրկ են մամուլից—պարբերական թերթերից: Այսպիսի դիպուածներում գոնէ առ ժամանակ մի պէտք է բաւականանալ թղթակցութիւններով, սակայն, ինչպէս փոքր ինչ վերև յիշեցինք, պարսկահայերին վերաբերեալ նամակներ շատ սակաւ են հրատարակւում մեր թերթերում: Մասամբ այս է պատճառը, որ օտար տէրութեանց հպատակ հայերս շատ քիչ տեղեկութիւն ունենք պարսկահպատակ հայերի մասին:

Անցեալ տարի հիւանդանալով Մօզդօկում, բժիշկների խորհրդով ես ստիպված էի թողնել ուսուցչական պաշտօնը և վերադառնալ Թիֆլիս—իմ հայրենիքը՝ առողջանալու: Թիֆլիսի բժիշկներն էլ խորհուրդ էին տուել ընտրել բնակութեան համար մի որ և է ծովեզրեայ քաղաք, ուստի և ես, շնորհիւ պ. Աւետիս Տէր-Օհանեանցի, ուղևորվեցայ դէպի Պարսկաստան—Բուշիր քաղաքը:

Համնելով Բուշիր, ագահ հետաքրքրութեամբ դիտում էի ամեն բան և օրէցօր նորանոր տեղեկութիւններ էի հաւաքում: Քաղաքի բնական դիրքը գեղեցիկ է, հարուստ է բուսականութեամբ, ջրերը անմաքուր են, ոչ համեղ, կլիման սաստիկ խոնաւ է: Բուշիրը, ինչպէս պարսկական քաղաք, սաստիկ կեղտոտ է, փողոցները նեղ և անկանոն: Այստեղ կան շատ մեծ ու փոքր խանութներ, որոնք իրենց ամեն տեսակ մթերքների խառնուրդով ապականված են սարսափելի գարշահոտութեամբ: Բնակիչները բաղկացած են գլխաւորապէս երկու ազգութիւններից—հայերից և պարսիկներից. կան այստեղ և յոյներ, ռուսներ և անգլիացիք, որոնց թիւը կարելի է հաշուել երկու ձեռքի մատներով: Հայերը, համեմատաբար պարսիկների հետ, նոյնպէս շատ չեն. այստեղ կան 48—50-ի չափ տեղացի հայ ընտանիքներ և նոյնչափ օտարաքաղաքացի հայ վաճառականներ: Պարսիկները ունեն բազմաթիւ մանր-մանր ուսումնարաններ կառաբեալ նահապետական կարգ ու կանոններով. համարեա թէ ամեն փողոցում կարելի է տեսնել պարսից ուսումնարան՝ խանութների կարգում: Ամբողջ ուսումնարանը ներկայացնում է մի մթին, խոնաւ սենեակ, որի մէջ տեղը նստած է ուսուցիչը—մօլլան յատակի վրա ձգած ›թոցի վրա, իսկ նորա շուրջը կոշտ փսիաթների վրա ծունկ չոքած 6—20 տարեկան հասակի աշակերտներ: Թէ այսպէս և թէ այնպէս, այնուամենայնիւ ուսումնարանական գործում այստեղի պարսիկները աւելի եռանդոտ են, քան թէ հայերը, չը նայելով, որ հայերը պարսիկներից աւելի հարուստ են և շրջապատված աջադակ համակրանքներով:

Բուշիրում կայ և մէկ հայ-աւետարանականների ուսումնարան, որը կատարելապէս ապահովված է նիւթականապէս, իսկ ինչ որ վերաբերում է ուսմնական մասին,—ամենաանմխիթարելի դրութեան մէջ է. սորա պատճառը, որքան կարողացայ նկատել, մի կողմից աշակերտների անկանոն յաճախելն է, իսկ միւս կողմից օրինաւոր ուսուցչի բացակայութիւնը: Հայ լուսաւորչականները նոյնպէս ունէին մէկ ուսումնարան իրանց միակ եկեղեցու գաւթում, որը նոյնպէս ամենաանմխիթարելի դրութեան մէջ է և սոոր ամեն-մի կրիտիկայից: Տեսնելով Բուշիրի ուսումնարանների ողորմելի դրութիւնը, ի հարկէ, ես կամեցայ հանել նրանց այդ կիսակենդան դրութիւնից և, չը նայելով, որ իմ առողջութիւնս չէր ներում, ես դիջայ ժողովրդի թախանձանքին և յանձն առայ անձամբ վարել ուսուցչական պաշտօն այստեղի ուսումնարաններում: Ստանձնելով մի այսպիսի գործ, ես մտադիր էի 'ի մի ձուլել երկու ուսումնարանները և կառավարութեանս չափ նպաստել մատաղ սերնդի կրթութեան և կանոնաւոր զարգացման, սակայն դժբաղդաբար նպատակիս իրագործելու արգելառիթ եղան երկու կողմի հայերը:

Հայ-լուսաւորչականները երկու-երեք անգամ ժողով կազմեցին, անդամներից տարեկան մի որոշեալ վճար առնել վճռեցին: Առ այժմ ամենքը եռանդով գործում են, նպաստում են նոր սկսված գործին: Ցաւով եմ, որ մինչև վերջը այսպէս կը շարունակուի: Խոկոյն քանդեցին եկեղեցու գաւթում գտնվող փոքրիկ շինութիւնը, որովհետև շատ փոքր էր, ցած և միանգամայն անյարմար ուսումնարանի համար: Ես սկսեցի պարապել անցեալ նոյեմբերի 22-ից և մի քանի օրում աշակերտների թիւը կրկնապատկվեցաւ. օրէցօր կրկին աւելանում են և չուտով յոյս ունեմ, որ մի դասատունը չը բաւականանայ: Ինչպէս որ սկզբից յայտնել եմ այստեղացի հայերին, ես մեծաւ ուրախութեամբ կը պարապեմ և պարսիկների հետ, ուստի և ցանկացող պարսիկներ ես կան որոնք սպասում են մեր ուսումնարանի շինութեան վերջանալուն, որ յաճախեն ուսումնարան: Աշակերտներիս ժամանակաւորապէս տեղափոխել եմ մի մասնաւոր սենեակ, որտեղ և պարապում եմ նրանց հետ: Մտադիր եմ այստեղի հայ-հասարակութեան կողմից, հիւպատոսի միջնորդութեամբ դիմել առանձին խնդրագրով ռուսաց ողորմած տէրութեան, խնդրելով նպաստ Ռուսաց լեզուի դասատուութեան համար, ինչպէս որ ստանում է Դաւրէժի հայոց ուսումնարանը: Տեսնելով մի այսպիսի գործ այսպիսի քաղաքում, ես մի կողմից ուրախանում և փառաւորվում եմ, որ ապագայ մատաղ սերունդը բաղդ կունենայ կանոնաւորապէս դաստիարակվելու, իսկ միւս կողմից տխրում և յուսահատվում եմ, որովհետև ուսումնարանը միանգամայն զուրկ է նիւթական միջոցներից:

Մինչ Ռուսաստանի և Տաճկաստանի մեծ և փոքր քաղաքներում և մինչև անգամ ամենաանշան գիւղերում կան բազմաթիւ կանոնաւորված ուսումնարաններ հմուտ ուսուցիչներով, մինչ այնտեղի մանուկները աչ.ք բացելով տեսնում են իրանց համար պատրաստի կրթարաններ, այստեղ, Պարսկաստանում, ընդհակառակն՝ գիւղացի հայ մանուկները աճում ու թառամում են տգիտութեան խաւարի մէջ, իսկ քաղաքացի մանուկների համար կան այնպիսի ուսումնարաններ, որոնց չը լինելը աւելի լաւ կը լինէր:

Մի քանի օրից յետոյ այստեղի ուսումնարանը պատրաստ կը լինի: Գեղեցիկ փոքրիկ շինութիւն հայոց եկեղեցու գաւթում. բայց ինչ արած, քանի որ հիմքը խախտւած եմ տեսնում, քանի որ ուսումնարանը չունի դրամագլուխ:

Յարգելի ընթերցողներ, եթէ որ ձեր սրտին մօտ է հայազգի մանուկների կրթութեան գործը, բարեհաճեցէք նպաստել ձեր կարողութեան չափ Բուշիրի նորակառոյց ուսումնարանին: Այո, յիրաւի յաճախ, շատ յաճախ մեր պարբերական թերթերում հրատարակւում են յայտարարութիւններ, որով խնդրում են այս ինչ կամ այն ինչ հասարակական հիմնարկութեան առաջադիմութեան օժանդակել, այնու ամենայնիւ յոյս ունեմ, որ իմ պաշտելի հայ հասարակութիւնը, առանց պանցառութեան կընդունի ներկայ աղերսագիրս, չը վերադրելով սրան անտարբեր թողած խնդիրներին:

Յովհաննէս Գովլաթբէգեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կայիրէից հաղորդում են, որ Բէկէր-փաշային հրամայված է հեռանալ այնպիսի կէտերից, որոնց աւելի սպառնում են սուտ մարգարէի զօրքերը, պաշտպանողական դիրք բռնել և եռանդով պաշտպանել եգիպտացիների գլխաւոր պաշտպանողական կէտը:

—Սուակիմից հեռագրում են, որ սարսափութիւնը տարածվում է. նահանգապետը օգնութիւն է պահանջում:

—Պէշտից հեռագրում են, որ չը նայելով մինիստրութեան ջանքերին, մագնատների ժողովը երկրորդ անգամ մերժեց այն օրինագիծը, որով թոյլ էր տրվում ամուսնութիւնը քրիստոնեաների և հրէաների մէջ:

—Կայիրէից հեռագրում են լրագիրներին, որ պատերազմական մինիստրը մի զեկուցում ներկայացրեց, որի մէջ մի առ մի թւում է այն դժուարութիւնները, որ մնացած են Սուդանը դատարկելու հետ: Սուդանից կարելի է հեռանալ միայն ջրային ճանապարհով, որի համար կը հարկաւորվին 1,300 նաւեր և երեք ամիս ժամանակ, իսկ տասն և մէկ հազար քրիստոնեայ և եւրոպական ազգաբնակութիւն ունեցող Խարտումը դատարկելու համար արդէն միջոցներ են ձեռք առնված:

—Փարիզից հեռագրում են, որ ընդունելով պատգամաւորների ժողովի նախագահի պաշտօնը, Բրիսօն մի ճառ ասեց, որի մէջ յայտնեց, թէ պարլամենտի պարտականութիւնն է պատել այժմեան սերունդը անցեալի դառն դասերից, և նոյնպէս խորհուրդ էր տալիս հաշտ լինել և փոխադարձ յարգանք ունենալ դէպի օտարների կարծիքները:

—Կայիրէից լրագիրներին հեռագրում են հետեւեալը: «Հրամայված է հեռանալ Խարտումից, ջուրն ածել վառօդի պաշարը և այրա, ուրիշ ամբարված զիրքերը մարդելուց յետոյ, Բէկկէր-փաշայի ամբողջ զօրքը պէտք է յետ քաշվի դէպի Կայիրէ:

—Սօֆիայից հեռագրում են, որ ֆինանսների և արդարադատութեան մինիստրներ նշանակված են Սարօստով և Թօմանով բուլղարացիները, որոնց անունները մինչև այժմ յայտնի չէին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՄՕՍԿՎԱ, 6 յունվարի: Սկօպինեան բանկի գործը Մօսկվայի դատաստանական պալատն ուղարկել է սենատ մի քանի հարցեր պարզելու համար, և այդ պատճառով Սկօպինի բանկի գործը կը քննվի դատաստանական պալատում ոչ վաղ մայիսից: Մէնիցկիների գործի պատճառով պրօկուրօրը բողոք ներկայացրեց երդուեալ դատաւորների վճռի դէմ: 75,000 րուբլ տարաւ Մօսկվայի չէթի գործարանատէր Գունաեվ:

ԽԱՐԿՕՎ, 6 յունվարի: Այսօր պաշտօնապէս բացվեցաւ Կրէշչէնսկի տօնավաճառը, թէպէտ առևտուրը սկսվեցաւ յունվարի 2-ին: Ապրանքներ, մանաւանդ մանուֆակտուրային, շատ կան, բայց մեծ գործերի յոյս չը կայ:

ՄԱԴՐԻԴ, 6 յունվարի: Մինիստրները գործերի ներկայ դրութեան մէջ հրաժարականի առիթ չեն տեսնում, այլ կամենում են խորհուրդ տալ թագաւորին արձակել կօրտէսները:

ՀՕՆԿՕՆԳ, 6 յունվարի: Կանտօնեան իշխանութիւնները դադարեցրին գետի խափանումն անգլիացիների պահանջի պատճառով:

ՄՕՍԿՎԱ, 7 յունվարի: Լրագրական տեղեկութիւնների համեմատ, 40,000 րուբլ տարաւ վաճառական Միասօեդօվի տոմսակը:

ՆԷՐՉԻՆՍԿ, 7 յունվարի: Երէկ Պետերբուրգ մտաւ կարավանը 100 պուդ ոսկով կաբինէտեան ոսկեհանքերից և 50 պուդ արծաթով Ներչինսկի հանքերից: Ներչինսկի միջով անցաւ դէպի Իրկուտսկ ֆրանսիական ճանապարհորդ Մարտէն, որը անապատ տեղերը հետազօտելուց յետոյ, 2,500 վերստ տարածութիւն անցաւ Լէնայից դէպի Ամուր: Այդ ճանապարհորդութիւնը կատարվեցաւ մեծ դժուարութիւններով և զրկանքներով. Մարտէնի ուղեկիցները հիւանդացան. մէկը խելագարվեցաւ:

ԼՕՆԴՕՆ, 7 յունվարի: Չինաստանի վասալական իշխանութեան տակ գտնվող Հայնան կղզին, որը, ինչպէս ասում են, Ֆրանսիացիները դիտաւորութիւն ունեն գրաւել, հասան Կանտօնից չինական զօրքերը պատերազմական պաշարով և տորպէդներով:

ԲՕՍՏՕՆ, 7 յունվարի: „Կաղումբա քաղաք“ շոգենաւը, որը գնում էր Բօստօնից դէպի Սավան, նաւաբեկվեցաւ Մասաչուզէտ նահանգի ափերի մօտ. կորաւ 104, ազատվեցաւ 22 մարդ:

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ, 7 յունվարի: Գիրս ճանապարհ ընկաւ այսօր դէպի Վիեննա:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 յունվարի: Երէկ, Աստուածայայտնութեան օրը, Ձմերային պալատում կայացաւ Բարձրագոյն հանդիսաւոր ելք և զօրահանդէս: Տօսը ժամին մօտ Նիկօլաեվեան և կից դահլիճներում կարգով կանգնեցան Պետերբուրգում եղող զօրքերը իրանց դրօշակներով. ամբողջ զօրահանդիսին առաջնորդում էր Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրօվիչ: Թագաւորը անցաւ զօրքերի շարքերի միջով, որից յետոյ կատարվեցաւ Բարձրագոյն ելքը Մեծ եկեղեցին: Թագաւորը ընդհանուր գեներալական համազգեստով էր, Թագուհին սպիտակ շոր ունէր հագած մուգ թ կապտագոյն սակեկար շէյֆով: Պատարագից յետոյ Թագուհին և Մեծ Իշխանուհիները գնացին ներքին սենեակները, իսկ Թագաւորը և Մեծ Իշխանները գնացին Յորդանան, ուր միտրօպօլիտը մաղթանք կատարեց, օրհնեց ջուրը և օրհնած ջրով սրսկեց դրօշակները, որի ժամանակ թնդանօթներ էին արձակվում: Ապա Նորին Մեծութիւնը և Մեծ Իշխանները պօմպէյեան գալլէրէայով մտան ներքին սենեակները և մի փոքր յետոյ բարձր աստիճանաւորների և պետութիւնների ներկայացուցիչների համար նախաճաշիկ տրվեցաւ: Նոր հիմնված Պետերբուրգ-Մօսկովեան առևտրական բանկը շուտով կը սկսէ իր օպերացիաները:

ՄԱԴՐԻԴ, 7 յունվարի: Թագաւորը մերժեց արձակել կօրտէսները և Պօսադի գէրէրի մինիստրութիւնը հրաժարական տուեց: Այժմ փոխանակ ուլտրա-ազատամիտ Պօսադի մինիստրութեանը, որը համակրում էր Ֆրանսիային, թագաւորը յանձնեց նոր մինիստրութեան կազմակերպութիւնը Կանօվասին — պահպանողական կուսակցութեան գլխաւորին, որը համակրում է Գերմանիային:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 յունվարի: „Русскій Курьеръ“ լրագրին յայտնված է երկրորդ նախազգուշութիւն այն բանի համար, որ նա առաջվայ պէս աշխատում է սխալ և չափից դուրս վնասակար հասկացողութիւններ տարածել հասարակութեան մէջ, և առհասարակ այնպիսի ուղղութիւն է ցոյց տալի, որին համբերել չէ կարելի:

ՄՕՍԿՎԱ, 8 յունվարի: Երէկ նահանգական դատարանում քննվում էր Լէնտօվսկու գործը, որը մեղադրվում էր վեց օպերետկաներ ներկայացնելու մէջ, առանց հեղինակների և կօմպօզիտօրների թոյլտւութեան: Լէնտօվսկին դատապարտված է երեք ամսվայ բանտարկութեան յանցաւորներին խրատելու տան մէջ, բայց, ինչպէս ասում են, բողոքում է բարձրագոյն դատարանը:

ՄԻՒՆԽԷՆ, 8 յունվարի: Երէկ երեկոյեան Միւնխէնի միջով անցաւ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրը. նրան ընդառաջ գնացին բաւարական մինիստր Կրայլսհէյմ և ռուսաց միսիայի քարտուղար իշխան Բարատօվ:

ՄԱԴՐԻԴ, 8 յունվարի: Նոր մինիստրութիւնը երդումն տուեց. կօրտէսների նիստը յետաձգված է:

ՊԵՇՏ, 8 յունվարի: Բարձրագոյն դատաւոր Մայլատի սպանողները՝ Սպանգա, Պիտէլի և Բէրիչ բարձրագոյն դատարանից մահուան պատժի են դատապարտված:

ԿԱՅԻՐԷ, 8 յունվարի: Գեներալ Գօրդօն Խարտում է ուղարկված Խարտումի եւրոպական ազգաբնակութեան և Սուդանում մնացած եգիպտական բերդապահ զօրքերի ապահովութեան համար:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՑՈՒՑԱԿ
ԳԻՆՈՒ ԵՒ ՍՊԻՐՏԻ ՊԱՀԵՍՏԻ
ՄԻԽԱԻԼ ԱՆԴՐԷԵՎԻՉ
ՊՕՊՕՎԻ

ԱՅՐԻԻ ՕՂԻՆԵՐԻ ՇՈԳԵԳՈՐԾԱՐԱՆԻՑ

Մոսկվա, Բոլշոյ կամեննի կամուրջի մօտ, սեփական տուն։

	Վեդրօի գինը ամանով			
	1/20 շիշ		1/40 շիշ	
	ռուբ.	կոպ.	ռուբ.	կոպ.
Սեղանի գինի, ՑԱՐՍԿՕԵ, № 0, որ պատրաստված է 1883 թ. թագադրութեան համար	12	—	13	20
Բարձր տեսակի ՑՈՐԵՆԻ սեղանի գինի, № 1 (շիշերը ձիւթված)	8	90	9	90
Բարձր տեսակի սեղանի գինի, № 1, առանձին պատուէրով	8	90	9	90
Առաջին տեսակի սեղանի գինի, № 2	7	75	8	50
Երկրորդ տեսակի սեղանի գինի, № 3 (ձիւթված շիշերը)	6	80	7	40

Բացի յիշեալ տեսակներից պահեստի մէջ կայ երկու անգամ քաշված գինի 41° և մաքրված 40°, որ տակառներով է ծախվում։

Ամանները յետ են ընդունվում նոյն գնով, որով ծախում է պահեստը։ Պահեստը ուղարկում է իր ապրանքները Ռուսաստանի բոլոր քաղաքները և արտասահման և փողը կամ առաջուց է ուղարկվում փոստով կամ բանկերի միջնորդութեամբ, կամ վճարվում է ապրանքը ստանալուն պէս հետավճարով։ Պատուէրները կատարվում են, երբ պահեստից պահանջվում է երեք վեդրօից ոչ պակաս գինի և երկու վեդրօից ոչ պակաս օղի։ Մանրամասն ցուցակները ուղարկվում են անվարձ պահանջելուն պէս։

1-ին ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. Շատ անգամ պատահած շփոթումները և Մ. Ա. ՊՕՊՕՎԻ ֆիրման Ի. Ա. Պոպովի ֆիրմայի հետ խառնելը ի նկատի ունենալով, որը մեզ հետ ոչինչ յարաբերութիւն չունի, գրասենեակը խնդրում է ուշադրութիւն դարձնել մեր նախկին ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՇԱՆԻ վրա և պահեստի դրօշմների վրա և հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ գինին մաքրվում է առանձին գործարանի մէջ և պահեստի գինին քիմիական ոչինչ խառնուրդ չունի, որ լաւ համ է տալիս, բայց վնասում է առողջութեանը։

2-դ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. Հասարակութեան մէջ վաղուց լուրեր են տարածում, երբ թէ Մ. Ա. ՊՕՊՕՎԻ մահից յետոյ, գործերը յանձնվում են ուրիշ ընկերութեանը։ Այդ լուրերը կատարելապէս հնարված են։ Գործը կատարում է Մ. Ա. ՊՕՊՕՎԻ ժառանգ նրա այրին, տ. Ի. Ս. Պօպօվա և երբէք ոչ ոքի չէ յանձնվում։

2—10 (1)

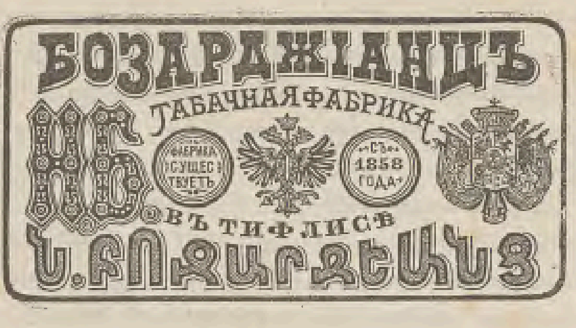

Թիֆլիսի ծխախոտի գործարանատէր ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԲՕԶԱՐՋԵԱՆՑԻ **ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ**

Համաձայն 1883 թ-ի սեպտեմբերի 24-ից իմ հրատարակած յայտարարութեան՝ իմ գործարանի ծխախոտային արդիւնքների փաթեթները փոխելու մասին, մի քանի գործարանատէրերի յաճախ կեղծելու պատճառով, սրա հետ միասին ներկայացնում եմ հասարակութեանը իմ նոր ընդունած նկարը 10 հատ պապիրոս տեղաւորելու համար։ Իսկ մնացած ծխախոտային արդիւնքների փաթեթները առաջուանաբար կը դուրս գան այսպիսի նկարով։

Յայտնելով այդ բանի մասին պատուելի հասարակութեանը, մանաւանդ իմ ծխախոտը գնողներին խնդրում եմ ծխախոտ գնելու ժամանակ վերև նշանակված նկարով ծխախոտը ընդունել իմ գործարանի արդիւնք։

1—1

Մի երիտասարդ, աւարտած Պետերբուրգում „ԿՈՄՄԵՐՉԵՍԿԻ ԿՈՒՐՍԵՐԸ" ցանկանում է գտնել բուխգալտերի տեղ. հասցէն թողնել „Մշակի խմբագրատանը։

1—5

Յայտնի և տաղանդաւոր բանաստեղծ ՍԷՑԱՏԻ (կապիտան Պետրոս-բէգ Մատաթեանց) ընտիր բայց անտիպ մնացած բանաստեղծութիւնները փոշու տակից և կորստեան ճանապարհից ազատելու համար հատորներով հետզհետէ լոյս աշխարհ պիտի հանեմ։ Ամենայն ինչ պատրաստ շուտով մամուլի տակ կը մտնէ իմ սեփական տպարանում տպագրելու մեքենայով։ Առայժմ կը տպվի երեք հատորիկը միասին, կանխիկ բաժանորդագրվողների համար մի րուբլի. տպագրվելուց յետոյ գինը կը բարձրանայ։

Ցանկացողները թող շուտով մեզ հասցնեն իրանց բաժանորդագինը հետևեալ հասցէով.

Въ Баку. Въ типографію Александра К. Касабова.

Ս. Ղասապեանց։

11—20

Էժան գնով ծախվում են ԲԷԼԳԻԱՅԻ ՀԱՑԵԼԻՆԵՐ, ՀՐԱՑԱՆ և ՌԷՎՕԼՎԷՐՆԵՐ, վիէննայի թօնէթ գործարանի ԱԹՈՌՆԵՐ և այլն։ Գալերէյ Արծրունի № 181. Դվօրցօվայա փողոցի վրա։

10—10

ՍԱՊՕՆ

Գլիցէրինի, նշէ, վարդի, կարբօլեան, լառիւշի, բրնձի և այլն մեծ քանակութեամբ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ։ Նոյն տեղը օդէկոլոն և տուալէտի ուրիշ պատկանելիքներ 25% էժան քան թէ ուրիշ տեղ։

5—12

ЖЕСТЯНКА 20 ЧАШЕКЪ 1 РУБ.

Этикетъ утвержденъ Правительствомъ.

ПРИ ТРЕБ: ПОЧТОЙ ПРИЛАГАТЬ НА ОТПРАВКУ.

(5. 10. 25) 23—24

Преслѣдуема подѣлка будетъ строго закономъ.

ՀԻԱՆԱԼԻ ՑՈՒ-ՉՈՒ-ՑՈՒ-ԹԷՅ մինչև այս տարվայ վերջը ծախվում է 1 ր. 60 կ. ֆունտը ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ. Հարկաւոր չէ 2 ր. 20 կ. կամ 2 ր. 50 կ. վճարել ուրիշ տեղ վատ թէյի համար։ Նոյն տեղ էժան վաճառվում են արհեստական ծաղիկներ ապակէ ծածկոցներով, լամպեր, գլխարկներ, ղրապ, տրիկօ և ուրիշ շատ ապրանքներ ԿԻՍԱԳՆՈՎ։

4—10

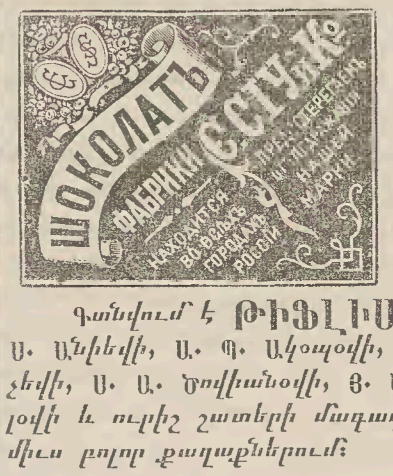

ՇՕԿՕԼԱՏ ԵՒ ԴՐԱԺԷ

Ս. ՍՈՒԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՄԷՋ

Գտնվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հետևեալ մագազիններում. Գ. Մ. Կօպաձէի, Ս. Անիևվի, Ա. Պ. Ակօպօվի, Վ. Ֆ. Սիտօվի, Ե. Ա. Եղիազարօվի, Գ. Ա. Բաեադչեվի, Ս. Ա. Ծովիանօվի, Յ. Ա. Բաբանօսօվի, Յ. Ի. Գուրգէնօվի, Ի. Ա. Եւանգուլօվի և ուրիշ շատերի մագազիններում, նոյնպէս և ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ երկրի միւս բոլոր քաղաքներում։

22—24 (1—15)

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՅԻ
ց31-ն Դեկտեմբերի 1883

ՊԱՀԱՆՋՔ

1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)		97,847—45
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկայի բաժնում		3,252—39
3. Զեղչումն (Disconto) մուրհակաց երկու ստորագրութեամբ		2,162,606—34
4. Փոխատուութիւն գրաւականով՝		
ա) Պետութիւնից ապահովեալ տոկոսաբեր թղթերի	1,318,690—19	
բ) » ոչ ապահ. » »	784,583	
գ) ապրանքների	12,000	2,115,273—19
5. Բանկայի պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր		187,501—72
6. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոցա հաշիւ (Loro)	1,462,913—41	
բ) Բանկայի հաշիւ (Nostro)	2,647,754—43	4,110,667—84
7. Բողոքուած մուրհակներ		16,705
8. Պայմանաժամը անցուցած փոխատուութիւններ		17,555
9. Ընթացիկ ծախսեր		41,092—34
10. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր		5,929—55
11. Ցետ ստացուելիք ծախսեր		6,887—61
12. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր		1,663—96
		Ր. Ա. 8,766,982—39 կ.

ՊԱՐՏՔ

1. Հիմնական դրամագլուխ		1,000,000
2. Պահեստի դրամագլուխ		122,597—47
3. Աւանդներ՝		
ա) Պայմանաժամով		1,297,658—20
բ) ց'Պահանջ		295,284—39
գ) Ընթացիկ հաշուով		473,318—12
4. Փոխառութիւն Թիֆլիսի Պետական Բանկայի բաժնից վերջնեալ մուրհակներով.		424,358—33
5. Մասնաւոր ընթացիկ հաշիւ Թիֆլիսի Պետական Բանկայի բաժնումը, ապահովեալ մուրհակներով և տոկոսաբեր թղթերով		645,454—43
6. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	1,225,530	
բ) Բանկայի հաշիւը (Nostro)	2,959,530—19	4,185,060—19
7. Բանկայի բաժնետէրերու անվճար կտրօնների բաշխը 1882 թ.		147—20
8. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդներու, ընթացիկ հաշիւներու և այլ գործողութեանց		.67,744—75
9. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ		246,330—60
10. Փոխանցիկ գումարներ		9,028—71
		Ր. Ա. 8,766,982—39 կ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 9 Января 1884 года. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час., Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.